

VERLINDEN (Ch.) e.a., *Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant*, deel III (XVIe-XIXe eeuw), Rijksuniversiteit te Gent, Werken uitgegeven door de Faculteit van de Letteren en Wijsbegeerte, 153e aflevering, Brugge, 1972.

In 1959 verscheen het eerste deel van de "Dokumenten". Het tweede deel dat uit 2 volumina bestond werd in 1965 gepubliceerd. Thans (1972) verschijnt deel III (4e volumen) terwijl deel IV (5e volumen) voor 1974 wordt gepland. Deze indrukwekkende reeks wordt geleid door Prof. Dr. C. Verlinden en geredigeerd door Prof. Dr. E. Scholliers en is bijna helemaal het werk van medewerkers en oud-medewerkers van het Gents Seminarie voor Moderne Geschiedenis.

Deel III bevat naast aanvullingen op de vorige delen ook enkele nieuwe reeksen. Tot de aanvullingen behoren F. Masson, Huishuren te Brugge (1500-1796), B. Goffin en E. Scholliers, Prijzen en lonen te Aalst (16e eeuw), E. Scholliers, Antwerpse merkuriale van granen en brood (1576-1583). De belangrijkste bijdrage van dit boek bestaat m.i. uit de cijferreeksen verzameld door F. De Wever, Pachtprijzen in de streek rond Gent (18e eeuw), Pachtprijzen in de streek rond Antwerpen (18e eeuw), Pachtprijzen in de Antwerpse polders (18e eeuw). De pachtprijzen in de streek rond Gent stegen van index

100 in 1700 tot een maximumindex 390 in 1793 terwijl de pacht prijs in de streek rond Antwerpen in 1795 slechts een maximum van 137 bereikte en de Antwerpse polders in 1793 slechts maximumindex 118 haalden. Wijst dit op de fameuze Vlaamse agrarische revolutie of op de stagnatie van de Antwerpse landbouw ?

Vanuit het standpunt van de nieuwste geschiedenis zijn vooral de bijdragen van C. Vandenbroeke en W. Vanderpijpen, Gentse merkuriale van granen, brood, aardappelen, hooi, stro, boter, vlees, jenever, olie en oliehoudende zaden (1800-1914) en C. Vandenbroeke, Brusselse merkuriale van granen, aardappelen, hooi, stro, boter, vlees, koolzaad, boskool en steenkool (1800-1914) belangrijk. Het is ontgoochelend dat de bronnen voor de 19e eeuw zeldzamer zijn dan gehoopt. Alléén de Brugse en de Brusselse stadsarchieven bevatten min of meer complete reeksen. Ik geloof echter dat dit feit verband houdt met de lamentabele toestand waarin onze 19e-eeuwse archieven verkeren. Veel zal waarschijnlijk aan het licht komen bij het systematisch inventariseren van deze fondsen.

Vandenbroeke en Vanderpijpen konden een schier ononderbroken reeks van de Gentse marktprijzen van rogge en tarwe wedersamenstellen. Voor de 19e eeuw zijn deze reeksen minder belangrijk dan voor het ancien régime. De gereguleerde bevoorrading van de plaatselijke markt was voorbijgestreefd. De bakkers, brouwers en molenaars werden voortaan rechtstreeks door de handelaars bevoorrad. Het komt er dus op aan de reële broodprijs te kennen. Is het niet ontmoedigend dat Vandenbroeke en Vanderpijpen, ondanks zeer uitgebreide onderzoeken, de prijs van het brood te Gent alléén van 1816 tot 1869 konden vastleggen ? De aardappelprijs (marktprijs) kennen we van 1802 tot 1881; de kleinhandelsprijs van boter met enige onderbrekingen van 1800 tot 1914 en de detailprijs van vlees van 1813 tot 1913.

Voor Brussel beschikken we nu dank zij C. Vandenbroeke over reeksen van de marktprijzen van tarwe van 1800 tot 1890, voor rogge van 1800 tot 1888 en aardappelen van 1802 tot 1895. Detailprijzen van boter zijn voorradig van 1802 tot 1830 en van vlees van 1800 tot 1859. Ontstellend is wel het feit dat er helemaal geen gegevens over de Brusselse broodprijzen in de 19e eeuw zijn gevonden.

Uit dit 19e-eeuws materiaal kunnen al enige voorlopige conclusies getrokken worden. Meer en meer groeien in de 19e eeuw de lokale prijzen naar elkaar toe en vanaf 1870 kan van nationale prijzen worden gesproken. Er valt door de cijfers heen een geleidelijke kwalitatieve verbetering in de voeding van de grote massa te constateren : na 1850 wordt er te Brussel geen roggebrood meer gebakken. Ook het feit dat de graanprijzen in de 19e eeuw slechts

weinig stegen terwijl de prijzen van boter en vlees ongeveer verdubbelden, wijzen m.i. hierop. Ik zou dit durven verklaren door een constante stijging van de vraag naar deze duurere voedingsmiddelen.

Bij het bestuderen van dit goed verzorgde 4e volumen, dat door een index der plaatsnamen en een index van produkten die ook naar de overige delen verwijzen, bijzonder goed hanteerbaar is, komen een aantal vragen los. Over twee jaar verschijnt een 5e volumen dat o.a. XIXe en XXe-eeuwse merkurialen van Brugge, Kortrijk en Antwerpen zal bevatten. Hoewel de openbare archieven werden afgeroomd, zijn er zeker nog genoeg data te vinden om nog eens 5 volumina te vullen. Ook zouden nieuwe gegevens als prijzen van allerhande gebruiksvoorwerpen kunnen opgespoord worden. Moet aan het verzamelen van materiaal prioriteit verleend worden en zo ja moet dit dan niet wat meer doelgericht of meer thematisch gebeuren? Of wordt het niet eerder stilaan tijd om de prachtige gegevens waarover men nu reeds beschikt te verwerken?

Bij het opsporen van hun cijferreeksen ontmoetten de auteurs in hun bronnen heelwat kwalitatieve gegevens. Dit kwalitatief materiaal kan van groot nut wezen bij het ontwerpen van hypothesen of modellen voor het verwerken van de cijfergegevens. Uiteindelijk zal men ze terug in de bronnen moeten opsporen. Dit had eventueel kunnen voorkomen worden indien de auteurs dit materiaal in hun inleiding hadden verwerkt.

Y. VANDEN BERGHE